והא שייר תיבה אי משום תיבה לאו שיורא הוא מילי דצינעא קתני מילי דבפרהסיא לא קתני אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני (א)מה אלו יתירות על הראשונות אלא שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות אבל בכל דבריהן זה וזה שוין וכ"ת הכא נמי תנא ושייר והא מה אלו קתני ותסברא מה אלו דווקא הוא והא שייר לה תיבה אי משום תיבה לאו שיורא הוא משום דקא חשיב לה באידך פרקא השתא דאתית להכי עשרים וארבעה נמי לאו שיורא הוא דקתני לה באידך פירקא מאי הוי עלה אמר רב שמואל בר ססרטאי וכן אמר רב חייא בר אשי אמר רב בין גואל לרופא ורב אשי אמר משמיה דרבי ינאי בריה דרבי ישמעאל בשומע תפילה והלכתא בשומע תפלה: תני חדא עוברות ומיניקות מתענות בראשונות ואין מתענות באחרונות ותניא אידך מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות ותניא אידך אין מתענות לא בראשונות ולא באחרונות אמר רב אשי נקוט אמצעייתא בידך דמיתרצון כולהו: מה אלו יתירות על הראשונות אלא שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות: במאי מתריעין רב יהודה אמר בשופרות ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בעננו קס"ד מאן דאמר בעננו לא אמר בשופרות ומאן דאמר בשופרות לא אמר בעננו והתניא אין פותחין משבע [א] תעניות על הצבור שבהן י"ח התרעות וסימן לדבר יריחו ויריחו שופרות הוה ותיובתא למאן דאמר בעננו אלא בשופרות דכולי עלמא לא פליגי דקרי לה התרעה כי פליגי בעננו מר סבר קרי לה התרעה ומר סבר לא קרי לה התרעה למ"ד בעננו כל שכן בשופרות ולמ"ד בשופרות אבל בעננו לא והתניא ושאר כל מיני פורעניות המתרגשות כגון חיכוך חגב זבוב וצירעה ויתושין ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא צועקין (א) מדצעקה בפה התרעה בשופרות תנאי היא דתניא על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה גיים או נהר ועל ספינה המטורפת בים ר' יוסי אמר לעזרה אבל לא לצעקה במאי אילימא בשופרות שופרות בשבת מי שרי אלא לאו בעננו וקרי לה התרעה ש"מ: בשני דר' יהודה נשיאה הוה צערא

גזר

והא שייר תיבה. דבאחרונות איתא והכא ליתא כדקתני לקמן (דף טו.) סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה כו' ומותבינן בגמרא בהדיא מתיבה דליתא אלא באחרונות ומשני כי קתני נמי מתניתין (ו)בקמייתא: **מילי דצינעא.** מתריעין בבית הכנסת וכ"ד נמי בבית הכנסת: **בפרהסיא.** תיבה ברחובה של עיר: **דיקא נמי.** דלכ"ד זה וזה שוין דקתני מתניתין מה אלו יתירות על הראשונות כו' ואלו כ"ד לא קא חשיב גבי אחרונות: **והא מה אלו קתני.** דמשמע דווקא: **דהא קתני לה באידך פירקין.** דמי ששנה מתניתין דהכא תנא נמי דהתם והאי דלא תנא בהאי סמיך אהתם דקתני באחרונות מוציאין התיבה מה שאין כן באמצעיות: **השתא דאתית להכי.** משום דקתני לה באידך פירקין לאמרת דלא הוי שיור כ"ד נמי לאמרת דשוין נינהו איכא למימר דלא הוי שוין דהא אפי' שיורא נמי לא הוי דבהדיא קתני לה באידך פירקין דבאחרונות איתנהו באמצעיות לא ואיכא לתרולי כתירוצא קמא בקמייתא דליכא כ"ד: **מאי הוי עלה.** היכן אומרה יחיד: **נקוט מציעתא בידך.** כלומר תרין דבשלש אמצעיות היו מתענין ומתרצת לכולהו הנך מתנייתא הא דקתני בראשונות ולא באחרונות הנך ראשונות לאו ראשונות ממש נינהו אלא אמצעיות דאינהו הוו ראשונות לאחרונות אבל בשבע אחרונות לא מיתענו דכיון דשבע נינהו לא מצו עוברות ומיניקות למיקם בהו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות הנך אחרונות אמצעיות נינהו והראשונות ראשונות ממש ואין מתענין בהן דלא תקיף רוגזא כולי האי. ואחות לשון הוא לתנא למיקרי לאמצעיות ראשונות לאחרונות ואחרונות לראשונות: **בשופרות.** היו עושין ההתרעות. ולשון התרעה כמו תרועה וקתם תרועה פשוטה לפניה ולאחריה במסכת ראש השנה (דף לג:) והכי מתריעין בשופרות כדכתיב (במדבר י) ותקעתם בחצוצרות וגו' תוקעין בשופרות כדי שיכניעו לבם לקול השופר ויהיו נרתעים מחטאתם. ושש ברכות שהיו מוסיפין ביום התענית היו תוקעין על כל ברכה יבבא אחת שהן י"ח התרעות: **רב יהודה אמר.** מתריעין עננו בקול רם. היו צועקים עננו אבינו עננו עננו אלהי אברהם עננו עננו אלהי יצחק עננו עננו אלהי יעקב עננו הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות אבל עננו דתפלת תענית אומר אפי' בראשונות ואפי' יחיד אוקימנא דאומרה בשומע תפלה. ותפלה קרי ליה התרעה דלאו בשופרות מריעין מיבעי ליה. ומאן דמפרש עננו של תפלת תענית משתבש דהא קתני בסמוך שהן י"ח התרעות וקא פריך מן וסימן לדבר יריחו ואם איתא ליפריך בהדיא י"ח תפלות של שמונה עשרה ברכות מי איכא בשבע תעניות: **אין פותחין מז' תעניות.** באחרונות: **שמונה עשרה התרעות.** שהן מוסיפין ו' ברכות מי"ח עד כ"ד ולכל אחת שלש תרועות: **וסימן לדבר.** שלא תטעה אם התרעה הזו תרועה או תפלה: **יריחו.** דכתיב בה שופרות. לישנא אחרינא סימן לדבר כלומר לכך מתריעין כדי שיענו כלכך שנענו ביריחו על ידי שופרות דכתיב (יהושע ו) ויתקעו בשופרות וגו' וכתיב (שם) ותפול החומה תחתיה: **אלא בשופרות כולי עלמא וכו'.** דהא מתריעין דקתני הכא במתניתין דעבדינן בתעניות בשופרות: **כי פליגי בעננו.** כי פליגי במתריעין דאמרינן בעלמא על שאר פורעניות מ"ס עננו נמי התרעה והאי דקתני בעלמא מתריעין בעננו ומאן דאמר בשופרות אבל בעננו לא: **חגב.** ארבה כתרגומו: **צירעה.** עוקצת את האדם: **יתושין.** נכנסין בעיניו ובחוטמו: **חיכוך.** כמו נתחכך בכותל: **הא צעקה בפה היא.** אלמא לצעקת פה לא קרי ליה התרעה: **תנאי היא.** האי תנא דשאר מיני פורעניות סבר צעקת פה לאו שמה התרעה ואידך סבר כו': **גיים.** ולרין עליה: **נהר.** המתפשט ויוצא לחוץ לשטוף את השדה ואת הבתים: **המטורפת.** כמו בילים טרופות (חולין דף סד.) שהולכת ונדה ועתידה להיטבע במים: **לעזרה.** צועקין לבני אדם שיבואו לעזרם: **ולא לצעקה.** תפלה שאין אנו בטוחין כל כך שתועיל תפלתנו לצעוק עליהן בשבת. אלמא צעקת פה קרי התרעה מפי מורי. ל"א לעזרה דקאמר תנא קמא מתריעין דמשמע בקול רם ואמר ליה רבי יוסי לעזרה שיהו מתפללין כל אחד בביתו לעזרה בעלמא:

גזר

לאו שיורא הוא דהא קתני לה באידך פירקא. והוא הדין דהוה מצי לתרולי כלעיל מילי דבפרהסיא לא קתני:

תני חדא מתענות בראשונות ולא באחרונות ותנא אידך מתענין באחרונות ולא בראשונות ותני אידך לא מתענין לא בראשונות ולא באחרונות (ב) נקוט מציעתא בידך. פירש הקונטרס השלש תעניות אמצעיות בידך דבאותן תעניות עוברות ומיניקות מתענות וה"ק מתענות בראשונות פי' בראשונו' ר"ל אמצעיות דהם ראשונות לאחרונו' שהיו חמורות אבל לא באחרונות דנפישי ולא מצו עבדי להו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות האי אחרונו' היינו אמצעיות וקרי להו אחרונות שהם אחרונות מן הראשונות בתחלה גוזרין שלש תעניות וכן בשניה שלש אבל אין מתענות בראשונות שהם קלות והא דקתני לא בראשונות ולא באחרונות כלומר לא בשלש הראשונות ממש ולא בשבע האחרונות ממש אלא דווקא באמצעיות:

ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר עננו. אומר הר"י (ג) והאי עננו לא ר"ל עננו שבתפלת תענית אלא עננו שאומרים בסליחות וביום הכפורים עננו אבינו עננו אבל עננו דתפלה לא קאמר דהא בשלש ראשונות נמי אמר לה:

ובהן י"ח תרועות וסימן לדבר יריחו. פירוש שביריחו עשו כן שהקיפוה ז' ימים והיו תוקעין בכל יום כמו כן תקנו בתעניות ובכל תענית מוסיפין שם ברכות ועל כל ברכה תוקעין מריעין ותוקעין א"כ היינו י"ח תרועות:

מתריעין לעזרה. פי' שיבואו לעזור העיר וכו' ומתריעין בפה פירוש והאי תרועה ר"ל מתריעין בפה דאין להתיר תרועה בשופר בשבת:

רבי

מסורת הש"ס

א) [לעיל יב: ע"ש], ב) [סוכה נד. וש"נ], ג) ב"ק פב., ד) [צ"ל דתנן], ה) לקמן יט., ו) נ"ל שצ"ל באחרונות.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא היו מתריעין אלא צועקין הא צעקה בפה הוא ומדצעקה בפה התרעה: (ב) תוס' ד"ה תני כו' לא בראשונות ולא באחרונות אמר רב אשי נקוט מציעתא בידך פי' הקונטר' נקוט השלשה תעניות: (ג) ד"ה ורב יהודה כו' אומר הר"י דהאי עננו:

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רב אשי נקוט אמצעייתא. כעין זה נדה דף כ ע"א:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' אין פותחין משבע שבהן כ"ח התרעות כצ"ל (ועי' לחם משנה פ"ד מהלכות תענית הלכה יז):

◆

מוסף רש"י

כגון חיכוך. שחין שמתחכך האדם עליה, פרוטייר בלע"ז (ב"ק פ:). מתריעין. בעננו (לקמן יט.). המטורפת. מלשון טרף אכלה ומלשון בילה טרופה (לקמן יט.).

◆

רבינו גרשום

הא שייר תיבה. דבאחרונות איכא ובאמצעיות ליכא. אי משום תיבה לאו שיורא הוא דמילי בצינעא קתני. כגון מתריעין ונועלין, מילי דפרהסיא כגון תיבה שמוציאין לרחוב לא קתני, ולעולם איכא תיבה באחרונות ולא באמצעיות, אבל כ"ד דהוי בצנעא אם איתא דליכא באמצעיות הוה קתני שבאילו מתפללין כ"ד ובאילו אין מתפללין כ"ד, אלא ש"מ דבאמצעיות איכא כ"ד, ולא מצית לתרוצי אב"א באמצעיות ליכא כ"ד. ולעולם אמרינן הא דקתני אין בין ג' ראשונות לג' אמצעיות כו' הא לכ"ד שוין, דהיכי דבאמצעיות איכא כ"ד ה"נ איכא בראשונות. ולא מצית לתרוצי הא דתני שצבור מתפלל י"ט [בש"ץ], דהא איכא כ"ד, אלא מוקמינן ליה ביחיד שקיבל עליו תענית צבור, ותפשוט דיחיד קובע ברכה לעצמו. מתניתין נמי דיקא. דבאמצעיות איכא כ"ד. מה אילו. אחרונות, יתירות על הראשונות. דהיינו אמצעיות. שבאלו אחרונות מתריעין ונועלין, אבל לכל דבריהם זה וזה שוין, אלמא דכי היכי דאיכא כ"ד באחרונות איכא נמי באמצעיות. וכי תימא ה"נ תנא ושייר, כלומר, דה"נ איבעי ליה למיתני שבאילו יש כ"ד ובאילו אין כ"ד אלא ששייר, הא מה אילו קתני, דמשמע דהוי דוקא, דליכא בינייהו אלא להני דתני בהדיא, אבל לכ"ד זה וזה שוין, דכי היכי דאיכא כ"ד באחרונות איכא נמי באמצעיות. אי משום תיבה לאו שיורא הוא. אלא כיון דשייר כ"ד, אלמא ש"מ דכי היכא דבאחרונות איכא כ"ד ה"נ איכא כ"ד באמצעיות. השתא דאתית להכי. דתרצית דקתני באידך פרקין, דכ"ד [נמי] לא הוי שיורא. כלומר, לעולם באחרונות איכא כ"ד ובאמצעיות לא, והא דלא קתני שבאילו יש כ"ד ובאילו אין כ"ד, משום דקתני לה באידך פירקא דבאחרונות איכא כ"ד ולא באמצעיות. והא דקתני אין בין שלש ראשונות לשלש אמצעיות וכו', אמר הא לכל דבריהם זה וזה שוין, דכי היכי דבאמצע[י]ות ליכא כ"ד ה"נ בראשונות, ומצינו לאוקמי הא דקתני שצבור מתפללין י"ט בש"צ בקמייתא דליכא כ"ד ולא ביחיד, דאין יחיד קובע ברכה לעצמו. נקוט אמצעייתא בידך. כלומר, כולהי אמרו דבאמצעיתא מתענות ולא בראשונות ולא באחרונות, בראשונות לא דאכתי לא תקיף רוגזא, ובאחרונות דקשי עלה להתענות שבעת ימים. ומתרצו כולהי. הא דקתני מתענות בראשונות ולא באחרונות היינו אמצעיתא שהן ראשונות לאחרונות, ולא באחרונות ממש, והאי דקתני מתענות באחרונות היינו אמצע[י]ות שהן אחרונות לראשונות, ולא בראשונות ממש, והאי דקתני אין מתענות לא בראשונות ולא באחרונות, היינו ראשונות ממש שהן שלש עשרה, דהאי שלש שהיחידים מתענין לא חשיב כלום. בעננו. והיינו התרעה דהוו בבינופיא. ובהן י"ג תרועות. כדאמרן בפירקין דלקמן, דבברכה ראשונה אמר להם קודם הברכה תקעו, ולאחר הברכה תקעו ותוקעין, וקודם ברכה שניה אומר להם הריעו ומריעין, ולאחר ברכות אומר להם הריעו ומריעין ותוקעין ומריעין, נמצא בברכה ראשונה מריע אחת ובשניה ג', וכן בכל אלו ד' ברכות בראשונה תרועה אחת וכשניה ג' תרועות, נמצא לד' ברכות י"ג (תקיעות) [תרועות]. וסימן לדבר. דעברינן תרועה יריחו, הא יריחו בשופרות הוות, ומדנקט סימן יריחו ש"מ דתרועה בשופר. התיכוף. שתין היה. צעקה בפה. ומדקתני לא הוו מתריעין אלא צועקין, אלמא דצעקה בפה ותרועה בשופר. לעזרה ולא לצעקה. כל אחד מתפלל בפני עצמו, אבל אין עושין כנופיא. ר' יהודה גזר תליסר תעניתא. הני דקתני במתניתין

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ג מהל' תעניות הלכה ה טוש"ע א"ח סימן תקעה סעיף ה:

עו ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד:

עז ג מיי' שם פ"ג הל' יג טוש"ע שם סימן תקעו סעיף ה:

עח ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ט:

עט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ז:

פ ו מיי' פ"א שם הל' ו טוש"ע שם סימן תקעו סעיף יג [וסימן רפח סעיף ט]:

◆

רבינו חננאל

אמר רב אשי, הא דדייקת מתנייתא דייק מתני', דקתני מה אילו יתירות על הראשונות, אלא שבאילו מתריעין ונועלין החנויות הא לכל דבריהם זה וזה שוין. תנא מקצת ושייר מקצת, ומאי שייר דהאי שייר, [שייר] תיבה, דלא קתני ומוציאין התיבה אלא אמרינן תנא ושייר, כשם ששייר התיבה שייר כ"ד ברכות, ולעולם [אין] מתפללין באמצעיות כ"ד ברכות. ודחינן, תיבה לאו שיורא הוא, דקתני באידך פרקין סדר תעניות כיצד מוציאין התיבה, הנה מפרש אכולהי תעניות מוציאין את התיבה. ואמרינן, השתא דאתית להכי, גם זה השינויא, שני בהא נמי, ואימא מדקתני סדר תעניות כיצד וקא מפרש כ"ד ברכות, ש"מ אכולהי תעניות קא מיירי. וזו שינויא היא ולא סמכינן עליה, דהא באידך פרקין [אמרינן] דאין מוציאין התיבה אלא בשבע אחרונות. מאי הוי עלה. ואסיקנא, הלכתא יחיד מתפלל עננו לא שנא יחיד קאי בצבור ולא שנא יחיד דקאי בעלמא, וקיימא לן דכל יחיד מזכיר עננו בשומע תפלה. תני חדא עוברות ומיניקות מתענות בראשונות ואין מתענות באחרונות, ותניא אידך מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות, ותניא אידך אין מתענות לא באחרונות ולא בראשונות. אמר רב ששת נקוט אמצעייתא בידך, כי מתענין בהן, דמתתרצית אכולהו. פי' הא דקתני בראשונות מוקמינן לה בשלש אמצעיות, ולגבי שבע אחרונות (הני שלש אחרונות) הני שלש אמצעיות ראשונות מהני שבע נינהו. ואמצעיות דקתני מתענין באחרונות, הן שלש אמצעיות, דלגבי שלש הראשונות האמצעיות האחרונות מיקרו. וברייתא דקתני אין מתענות לא בראשונות, [בראשונות] ממש שהן שלש ראשונות, ולא באחרונות, [באחרונות ממש] שהן [ז'] האחרונות, מכלל [ד]שלש (ראשונות) [האמצעיות] מתענות, לדברי שלשתן יש לומר דכולהו מודו באמצעיות דמתענות. ירושלמי. עוברות ומיניקות מתענות בט' באב ובשלש שניות ולא בשבע אחרונות. מתני'. אין גוזרין תענית בתחלה בחמישי כו' עד ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא השניות ולא האחרונות. מתני'. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד כו'. מתריעין דתני במתני' כיצד הוא, רב יהודה אמר התרעה בשופר, משמיה דרב אמרו התרעה בעננו. ומותבינן [עלה] דרב, אין פותחין משבע התעניות על הציבור שבהן שבע התרעות, וסימן לדבר יריחו, והתרעות יריחו בשופר הוו. ושנינן, בשופר דברי הכל התרעה היא, כי פליגי בעננו, רב יהודה סבר עננו לאו התרעה, ורב סבר עננו נמי התרעה היא. ותוב מותבינן עליה, ושאר כל מיני פורעניות המתרגשות על העולם כגון חיכוך חגב זבוב צרעה ויתושים ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא צועקים, והנה עננו צעקה היא, ואם תאמר עננו התרעה היא נמצא עננו התרעה והיא הצעקה, היכי קתני צועקין ולא מתריעין. ושנינן תנאי היא, יש תנא שקורא עננו התרעה, דתנן (בפירקין קרא) על אילו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה גיים או נהר ועל הספינה המטרפת בים, ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה, והא הכא התרעה בשופר ליכא למימר, דהא שבת היא ושופר בשבת אסור, אלא לאו בעננו, וקתני מתריעין בשבת, ש"מ דקרי לעננו התרעה, ש"מ.